

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजैभिरागतम्। वाजंश्च मे प्रसवश्च मे
प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च
मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे प्राणश्च मेऽपानः (१)

च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक्च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे
श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च
मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूरूपि च मे शरीराणि
च मे॥ (२)

अपानस्तनूश्च मेऽष्टादश च॥ [१]

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे
महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्ष्मा च मे द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे
सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च (३)

मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे जनिष्यमाणं
च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे
सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे॥ (४)

जगच्चर्द्धिश्चतुर्दश च॥ [२]

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भद्रं च मे
श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे
धृतिश्च मे विश्वं च (५)

मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं च
मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं
च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे सुदिनं च मे॥ (६)

विश्वं च शयनमष्टौ च॥ [३]

ऊर्कं मे सूनृतां च मे पयंश्च मे रसंश्च मे घृतं च मे मधुं च मे सग्धिंश्च मे सर्पीतिश्च मे कृषिंश्च मे वृष्टिंश्च मे जैत्रं च म औद्धिद्यं च मे रयिंश्च मे रायंश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिंश्च मे विभुं च (७)

मे प्रभुं च मे बहुं च मे भूयंश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयंवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे व्रीहयंश्च मे यवांश्च मे माषांश्च मे तिलांश्च मे मुद्गांश्च मे खल्वांश्च मे गोधूमांश्च मे मसुरांश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामाकांश्च मे नीवारांश्च मे॥ (८)

विभुं च मसुराश्चतुर्दश च॥ [४]

अश्मां च मे मृत्तिकां च मे गिरयंश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयंश्च मे सीसं च मे त्रपुंश्च मे श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निंश्च म आपंश्च मे वीरुधंश्च म ओषधयश्च मे कृष्टपच्यं च (९)

मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशवं आरण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिंश्च मे भूतं च मे भूतिंश्च मे वसुं च मे वसतिंश्च मे कर्म च मे शक्तिंश्च मेऽर्थंश्च म एमंश्च म इतिंश्च मे गतिंश्च मे॥ (१०)

कृष्टपच्यश्चाष्टाचत्वारिंशच्च॥ [५]

अग्निंश्च म इन्द्रंश्च मे सोमंश्च म इन्द्रंश्च मे सविता च म इन्द्रंश्च मे सरस्वती च म इन्द्रंश्च मे पूषा च म इन्द्रंश्च मे बृहस्पतिंश्च म इन्द्रंश्च मे मित्रंश्च म इन्द्रंश्च मे वरुणश्च म इन्द्रंश्च मे त्वष्टां च (११)

म इन्द्रंश्च मे धाता च म इन्द्रंश्च मे विष्णुंश्च म इन्द्रंश्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रंश्च मे मरुतंश्च म इन्द्रंश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रंश्च मे पृथिवी च म इन्द्रंश्च मेऽन्तरिक्षंश्च म इन्द्रंश्च मे द्यौश्च म इन्द्रंश्च मे दिशंश्च म इन्द्रंश्च मे मूर्धा च म इन्द्रंश्च मे प्रजापतिंश्च म इन्द्रंश्च मे॥ (१२)

त्वष्टां च द्यौश्च म एकविंशतिश्च॥ [६]

अ॒शुश्च मे र॒श्मिश्च मेऽदा॑भ्यश्च मेऽधि॑पतिश्च म उपा॒शुश्च मेऽन्तर्या॑मश्च म ऐन्द्र॑वाय॒वश्च मे मैत्रा॑वरु॒णश्च म आ॒श्विन॑श्च मे प्रति॒प्रस्था॑नंश्च मे शुक्र॑श्च मे म॒न्थी च म आग्र॑य॒णश्च मे वैश्व॑दे॒वश्च मे ध्रु॑वश्च मे वैश्वान॑रश्च म ऋतु॒ग्रहा॑श्च (१३)

मेऽतिग्राह्याश्च मे ऐन्द्राग्रश्च मे वैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च मे आदित्यश्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पालीवतश्च मे हारियोजनश्च मे॥ (१४)

ऋतुग्रहाश्च चतुस्त्रिंशच्च॥

[७]

इध्मश्च मे बरुहिश्च मे वेदिश्च मे धिष्णिाश्च मे सुचश्च मे चमसाश्च मे ग्रावाणश्च मे स्वरवश्च मे उपरवाश्च मेऽधिषवणे च मे द्रोणकलशश्च मे वायव्यानि च मे पूतभृच्च मे आधवनीयश्च म आग्नीध्रं च मे हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे पचताश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे॥ (१५)

गृहाश्च षोडश च॥

[८]

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्ररीरङ्गुलयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्तामृक् मे सामं च मे स्तोमंश्च मे यजुश्च मे दीक्षा च मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पेताम्॥ (१६)

दीक्षाऽष्टादश च॥

[९]

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाद् मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाद् मे तुर्यौही च मे षष्ठवाच्च मे षष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च म ऋषभश्च (१७)

मे वेहचमेऽनुङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पताव्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम्॥ (१८)

ऋषभश्च चत्वारिंशच्च॥

[१०]

एकां च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च (१९)

मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजंश्च प्रसवश्चापिजश्च ऋतुश्च सुर्वश्च मूर्धा च व्यश्विनयश्चाऽऽ-

न्यायनश्चान्त्यंश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च॥ (२०)

त्रयस्त्रिंशच्च व्यञ्जय एकादश च॥ [११]

वाजो नः सप्तप्रदिशश्चतस्रो वा परावतः। वाजो नो विश्वैर्देवैर्धनंसाताविहावतु। विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः। विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे। वाजस्य प्रसवं देवा रथैर्याता हिरण्यैः। अग्निरिन्द्रो बृहस्पतिर्मरुतः सोमपीतये। वाजैवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु (२१)

विप्रा अमृता ऋतज्ञाः। अस्य मध्वः पिबत मादयेध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवाः ऋतुभिः कल्पयाति। वाजस्य हि प्रसवो नन्नमीति विश्वा आशा वाजपतिर्भवेयम्। पयः पृथिव्यां पय ओषधीषु पयो दिव्यन्तरिक्षे पयो धाम्। पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम्। सम्मा सृजामि पयसा घृतेन सम्मा सृजाम्यपः (२२)

ओषधीभिः। सौहं वाजः सनेयमग्ने। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकः समीची। द्यावा क्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुतां गणः शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहावस्युरसि दुवंस्वाञ्छुम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा॥ (२३)

धनेष्वपो दुवंस्वाञ्छुम्भूर्मयोभूरभि मा द्वे च॥ [१२]

अग्निं युनज्मि शवंसा घृतेन दिव्यं सुपणं वयसा बृहन्तम्। तेन वयं पतेम ब्रध्नस्य विष्टपः सुवो रुहाणा अधि नाकं उत्तमे। इमौ ते पक्षावजरौ पतत्रिणो याभ्या रक्षाऽस्यपहऽस्यग्ने। ताभ्यां पतेम सुकृतां लोके यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः। चिदंसि समुद्रयोनिरिन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा। हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युर्महान्त्सुधस्थे ध्रुवः (२४)

आ निषत्तः। नमस्ते अस्तु मा मां हिःसीर्विश्वस्य मूर्धन्नधि तिष्ठसि श्रितः। समुद्रे ते हृदयमन्तरायुर्द्यावापृथिवी भुवनेष्वर्पिते। उद्रो दत्तोदधिं भिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्यावत। दिवो मूर्धांसि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम्। विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्स्थे। येनर्षयस्तपसा सत्रम् (२५)

आसतेन्याना अग्निं सुवराभरन्तः। तस्मिन्नुहं नि दधे नाकं अग्निमेतं यमाहुर्मनवः स्तीर्णबर्हिषम्। तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः। नाकं गृह्णानाः

सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिवः। आ वाचो मध्यमरुहद्वुरण्युरयमग्निः
सत्यतिश्चेकितानः। पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुते (२६)

ये पृतन्यवः। अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः संहस्रियो दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभ्राजमानः
सरिरस्य मध्य उप प्र यात दिव्यानि धामा। सम्प्र च्यवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पथो
देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्सधस्थे अद्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। येनां
सहस्रं वहसि येनाग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं यज्ञं नो वह देवयानो यः (२७)

उत्तमः। उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रति जागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृजेथामयं च। पुनः कृण्वस्त्वा
पितरं युवानमन्वातासीत् त्वयि तन्तुमेतम्। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः।
तं जानन्नग्ने आ रोहाथा नो वर्धया रयिम॥ (२८)

ध्रुवः सत्रं कृणुते यः सुसत्रिश्च॥

[१३]

ममाग्ने वर्चो विह्वेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तनुवं पुषेम। मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षे
पृतना जयेम। मम देवा विह्वे संन्तु सर्व इन्द्रावन्तो मरुतो विष्णुरग्निः। ममान्तरिक्षमु
रु गोपमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन्। मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु
मयि देवहूतिः। दैव्या होतारा वनिषन्त (२९)

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तनुवां सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम यानि हव्याकूतिः सत्या मनसो
मे अस्तु। एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता मे। देवीः षड्वीरुरु
णः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम्। मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रंधाम द्विषते
सोम राजन्। अग्निर्मन्युं प्रतिनुदन्पुरस्तात् (३०)

अदब्धो गोपाः परि पाहि नस्त्वम्। प्रत्यश्चो यन्तु निगुतः पुनस्तेऽमेषां चित्तं प्रबुधा वि
नैशत्। धाता धातृणां भुवनस्य यस्पतिर्देवः सवितारमभिमातिपाहम्। इमं यज्ञमश्विनोभा
बृहस्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात्। उरुव्यचां नो महिषः शर्म यः सदस्मिन् हवे पुरुहूतः
पुरुक्षु। स नः प्रजायै हर्यश्च मृडयेन्द्र मा (३१)

नो रीरिषो मा परा दाः। ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामवं बाधामहे
तान्। वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोघं चेत्तारमधिराजमक्रन्। अर्वाश्चमिन्द्रममुतो
हवामहे यो गोजिद्धं नजिदंश्चजिद्यः। इमं नो यज्ञं विह्वे जुषस्वास्य कुर्मो हरिवो मेदिनं

त्वा॥ (३२)

वृनिपन्त पुरस्तान्मा त्रिचत्वारिंशच्च॥

[१४]

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यं पाञ्चजन्यं बह्वं समिन्धते। विश्वस्यां विशि प्रविविशिवाः समीमहे स नो मुञ्चत्वः हंसः। यस्येदं प्राणत्रिमिषद्वदेजति यस्य जातं जनमानं च केवलम्। स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वः हंसः। इन्द्रस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रघ्नः स्तोमा उप मामुपागुः। यो दाशुषः सुकृतो हवमुप गन्ता (३३)

स नो मुञ्चत्वः हंसः। यः सङ्ग्रमं नयति सं वशी युधे यः पुष्टानि सः सृजति त्रयाणि। स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वः हंसः। मन्वे वा मित्रावरुणा तस्य वित्तं सत्यौजसा दृहणा यं नुदेथ। या राजानं स्रथं याथ उग्रा ता नो मुञ्चतुमागंसः। यो वाः रथं ऋजुरंश्मिः सत्यधर्मा मिथुश्चरन्तमुपयाति दूषयन्। स्तौमि (३४)

मित्रावरुणा नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। वायोः संवितुर्विदधानि मन्महे यावात्मन्वद्विभृतौ यौ च रक्षतः। यौ विश्वस्य परिभू बभूवतुस्तौ नो मुञ्चतुमागंसः। उप श्रेष्ठा न आशिषो देवयोर्धर्मं अस्थिरन्। स्तौमि वायुः संवितारं नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। रथीतमौ रथीनामह ऊतये शुभं गमिष्ठौ सुयमंभिरश्वैः। ययोः (३५)

वां देवौ देवेष्वनिंशितमोजस्तौ नो मुञ्चतुमागंसः। यदयातं वहतुः सूर्यायस्त्रिचक्रेण सः सदमिच्छमानौ। स्तौमि देवावश्विनौ नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। मरुतां मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे। आशून् हुवे सुयमानूतये ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। तिग्ममायुधं वीडितं सहस्वद्विव्यं शर्धः (३६)

पृतनासु जिष्णु। स्तौमि देवान्मरुतो नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। देवानां मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे। आशून् हुवे सुयमानूतये ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। यदिदं माभिश्चोचति पौरुषेयेण दैव्येन। स्तौमि विश्वान् देवान्नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। अनु नोऽद्यानुमतिरनु (३७)

इदंनुमते त्वं वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो दिवि। ये अप्रथेताममिंतेभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूनाम्। स्तौमि द्यावापृथिवी नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चतुमः हंसः। उर्वी रोदसी वरिवः कृणोतं क्षेत्रस्य पत्नी अधि नो ब्रूयातम्। स्तौमि द्यावापृथिवी नाथितो

जोहवीमि ते नो मुञ्चतम॥हंसः। यत्ते वयं पुरुषत्रा यविष्ठाविद्वा॥सश्चकृमा कच्चन (३८)
 आगः। कृधी स्वस्मा॥ अदितेरनांगा व्येना॥सि शिश्रथो विष्वगग्रे। यथा ह तद्वसवो
 गौर्यं चित्पदि पिताममुञ्चता यजत्राः। एवा त्वमस्मत्प्र मुञ्चा व्य॥हः प्रातार्यग्रे प्रतरां न
 आयुः॥ (३९)

गन्तां दृषयन्त्येतौमि ययोः शर्धोऽनुमतिरनुं चन चतुस्त्रि॥शच्च॥ [१५]

अग्नेर्मन्वे यस्येदमिन्द्रस्य यः सङ्ग्राम॥ सनो मुञ्चत्व॥हंसः। मन्वे वा ता नो मुञ्चतमागंसः॥ यो वा वायोरुपं रथीतमो यदयातमश्विनो
 तो नो मुञ्चतमागंसः। मरुतां तिग्मं मरुतो देवानां यदिदं विश्वान्ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। अनुं न उर्वी द्यावापृथिवी ते नो मुञ्चतम॥हंसो यत्ते॥
 चतुर॥हंसः षडागंसश्चतुरेनसो द्विर॥हंसः॥

अग्नाविष्णु ज्येष्ठा॥ शं चोर्काऽश्मां चाग्निश्चाऽ॥शुक्लेधमश्चाग्निश्च गर्भाश्चैकां च वाजो नोग्निं युनज्मि ममाग्निऽग्नेर्मन्वे पञ्चदश॥१५॥

अग्नाविष्णु अग्निश्च वाजो नो अदब्धो गोपा नवत्रि॥शत्॥३९॥

अग्नाविष्णु प्रतरां न आयुः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः समाप्तः॥४-७॥